

Playful Learning and Teaching (Játékos tanulás és tanítás)

Szerzőnk egy olyan nyelvalapozó rendszer kifejlesztésén dolgozik, amely a játékra épít. A fenti cím könyvének a címe. Ehhez írt egy külön füzetben magyarázó szöveget. Hozzájárulásával ebből közlünk részleteket. (Jónai Éva címe: 1026 Budapest, Pasaréti út 114/A.)

Előszó

Harminc éve foglalkozom az angol nyelvvel, kezdetben diákként, később tanárként. Nemrégiben ismertem fel, hogy mindaz a változás és fejlődés, amely az angol-tanulás és -tanítás terén világszerte végbemegy, nemcsak tükröződik az életben, hanem befolyásolja is az élethez való hozzáállásomat.

Tanárként betöltött szerepem fokozatosan megváltozott az évek folyamán. Egyre erősebben éreztem annak szükségességét, hogy a nyelvtanulás és tanítás kereteit a verbális és logikai meghatározásokon túl is kiterjesszük. Kapcsolatba kerültem a drámapedagógiával, a kreatív mozgással és a pantomimmal, és a saját kifejezőképességemet fejlesztve kerestem a kapcsolatot a koordinált mozgás és a verbális kifejezőképesség fejlődése között. A hangfejlesztésről tanulva megtapasztaltam, hogy a hanggal való kifejezés felszabadítása érzelmi gátakat képes feloldani, és energiacsatornákat nyit meg testünkben.

A diákokkal való kapcsolatomban az igazi átalakulás mélyen elrejtett félelmek elengedéséhez kapcsolódik, amelyek a csoportdinamikához, a csoport energiájának irányításához, a motivációhoz és a fegyelemhez kötődnek. Tanulmányaim a kommunikációs és fizikai terápia-ákhöz vezettek. Felismertem, hogy tanári munkámban legfontosabb feladatom az, hogy én magam erőt adó és gyógyító kapcsolatokat alakítsak ki diákjaimmal, és segítsék ilyen kapcsolat kialakulásában a tanuló közösségben, valamint az, hogy közösen váljunk saját tanulásunk megteremtőivé.

Gyerekekkel való munkám megmutatta számomra, hogy az igazi motiváció a játék öröméből fakad. A játék metaforikus nyelvét térbeli, vizuális és auditív kifejezések, ritmus, mozgás és humor szövi át, és ez utat nyit tanulási képességeink legmélyebb forrásaihoz. A játékok során kapcsolatba kerülünk testünkkel és érzelmeinkkel, és megtanuljuk felszabadítani és kifejezni azokat. Egyre tudatosabbá válunk verbális és fizikai kommunikációinkban, és képessé leszünk arra, hogy összefogjunk a többiekkel támogató, hatékony csoportot alkotva. A játékok megtanítanak minket a valódi, önmagunk által választott fegyelemre és elkötelezettségre. A játékon keresztül másokkal együttműködve életünk alkotóivá válunk.

A játékos nyelvtanulásról

A játékot általános jelentésében értelmezem, mint az élethez való feszültségmentes hozzáállást, amelyben a kíváncsiság és elragadtatottság új és új élményekhez, tapasztalatokhoz vezet. Miközben a játékot tárunk fel és fiókokat húzunk ki, sosem látott helyekre mászunk fel és ugrunk le, és mindezzel új készségekre teszünk szert, összefüggéseket fedezünk fel. Eközben önbizalmunk

szárnyra kel, és az önmagunkról alkotott magabiztos, pozitív kép újabb felfedezésekre ösztönöz.

A szervezett játékok, amelyek a résztvevők együttműködésén alapulnak, szintén az elme játékoságára hatnak. Ezek a játékok tudatunk minden szintjén működnek, és intellektusunk különböző területeit tükrözik.

A játékban a fizikai mozgás, a tér és a vizuális képzetek felhasználása, valamint az auditív energiák aktivizálása felszabadító hatással van egész személyiségünkre és intellektusunk minden szintjére a zajokon, ritmuson és dallamon keresztül. A figyelem középpontjának áthelyeződései és eltolódása fejlesztik intellektusunk kreatív, problémamegoldó képességét.

A játék résztvevői közötti kapcsolatok különbözőek:

- vizuális (pl. szemkontaktus)
- auditív, zenei (pl. kórusban együtt énekelve, kántálva)
- verbális, nyelvi (pl. testrészek megnevezése)
- fizikai, kinesztetikus (pl. egymást megérintve)
- érzelmi (pl. érzések kifejezése, megosztása a többiekkel).

Amit ezeken a szinteken észlelünk, az interperszonális, másokkal kapcsolatokat építő intelligenciánknak küld üzeneteket, megerősíti én-tudatunkat, a többiekkel való kapcsolatunkat, és arra ösztönöz minket, hogy játékainkat és feladatainkat másokkal megosszuk.

Ugyanakkor tiszteletben tartjuk az intraperszonális, belső világunkat irányító intelligenciánk autonómiáját azzal, hogy minden játékos saját üteme és igénye szerint vehet részt a játékban.

A játék során intellektusunk érzelmi és szellemi aspektusait olyan életadó, érzékeny tényezők táplálják, mint a biztonságérzet, a bizalom, a másokhoz való tartozás, a jókedv, a humor stb., amelyeket tudatunk más területeiről kapott üzenetek határoznak meg.

A verbális és logikai szintek szerves részei az egész játéknak. A hagyományos játékok takarékosan bánnak a szavakkal. Ez azért van, mert a szavakkal történő kifejezés csak egy a lehetséges és egymást kiegészítő megfogalmazási módok közül.

Amikor egy játékot holisztikus módon, teljes egészében alkalmazunk a nyelvtanulásban, akkor a tudat mindenszintjének egyensúlyban kell maradnia. Nem szabad, hogy a verbális és logikai szempontok útját állják a játékban kifejeződő sokféle örömmek. Ahelyett, hogy különálló nyelvi elemekre koncentrálnánk, célunk az, hogy a tanulási folyamatban biztosítsuk a részvételt a belecélást és a tevékenységek élvezetét. A játékon keresztül történő tanulás igazi eredménye a játék teljes átélése, valamint az élményekből fakadó öröm és szeretet érzése.

A játék a metaforák világából származik. A gyerekek intuitíven ismerik fel a fizikai, vizuális, térbeli, auditív és ritmikai szimbólumokat. A nyelvi szimbólumok elsajátí-

tása új eszközt ad a non-verbális üzenetek meghatározásához és érzékelhetőségéhez.

A szavak ereje hatalmas. Amikor összhangban vannak a játék mozdulataival, képeivel, ritmusával és ütemével, akkor megsokszorozzák annak eredeti kifejező erejét. Összhangba hozzák üzeneteit, értelmezik a mindennapi kommunikáció számára, és lehetővé teszik, hogy rajtuk keresztül a játék élménye tudatunkban új megismerés forrása legyen. A szavak új távlatot nyitnak meg élményeink feldolgozásában, valamint érzelmi, szellemi és kapcsolatteremtő intelligenciánk tudatosságában. A szavak használata fizikai szinten fokozza az auditív és orális-kinesztetikus érzékelés örömet.

A játékok használata a nyelvtanulásban élvezetessé teszi az ismétlést. A gyerekek a teljes fizikai, érzelmi, intellektuális és szellemi élmény miatt ösztönösen élvezettel játsszák újra és újra játékaikat. Minden egyes ismétlés újabb lehetőség arra, hogy az ismerős játék különböző, éppen odaillő változatait hozzuk létre.

A legtöbb játék természetes nyelvi bőséget kínál ahelyett, hogy színtezett szókinccsel és nyelvtani szerkezetekkel szolgáltasson. A játékok során a szókinccs jelentős része világossá válik a fizikai, auditív és vizuális jelzések-ből. Még akkor is, ha néha le kell fordítanunk néhány dolgot a könnyebb befogadás kedvéért, a szavak és a játék között asszociációs kapcsolat alakul ki, ami érzékeltes jelentést hoz létre az agyban. A gyerekek nem mindig vannak tudatában a szavak pontos jelentésének, miközben a nyelv alapjai tudatuk különböző rétegeibe vésődnek be. A szavakat helyesen használják a játék keretei között, de verbális tudásuk nem azonnal integrálódik úgy, hogy racionális nyelvi transzformációkat tudjanak alkalmazni. Ezen a szinten a játékok különböző változatain keresztül az azonos kifejezések ismétlésével fejleszthetjük racionális nyelvi képességeiket. Az elme saját ütemében fogja felismerni a nyelvi analógiákat.

A hagyományos kommunikatív nyelvtanítás a drilleket teszi játékosá. A versengés, a siker és a teljesítményért való küzdelem kalandot, élményt jelent. Ami hiányzik, az a mindenképp egyaránt elfogadó biztonságérzet, amely alapvető szükségletünk. A versengés nélküli játékok kielégítik ezt a szükségletet, és hatalmas energiákat szabadítanak fel. Ez az az energia, amely a tanulás előtt végtelen távlatokat nyit meg.

Ritmus-játékok

A közös mozgás és ritmikus szövegmondás örömetől és energiájától veszik lendületüket, és olyan készségeket fejlesztenek, mint az improvizáció, spontaneitás, folyékony beszéd, ritmus és hangsúly. Sok ritmus-játékban találunk hangutánzó és testmozgást kifejező szavakat. Ezeknek a szavaknak az elsajátítása szócsoportokban, egyéni kreatív mozgáson keresztül történik.

Kéz-játék

A „kivetített játék” egy fajta, amelyben a kéz mozgására vagy kezünkben levő tárgyakra összpontosítunk, miközben a test többi része viszonylag nyugalomban van. Mint „báb-mesternek”, keziink vagy a tárgyak mozgása fölött uralkunk van. A bábok mögött biztonságban érezzük magunkat, miközben beléjük vetjük érzéseinket és elképzeléseinket a világról. Ahogy a kezünkre vagy a ke-

zünkben levő „megelevenedett” tárgyakra figyelünk, fejlődik megfigyelési és rendszerező készségünk, valamint olyan tulajdonságaink, mint a türelem, érzékenység, beleérző képesség és a fantázia. A kezek alkotó készsége is fejlődik, és koordinációjuk kifinomul, ami fejleszti az agy koordinációs képességét. Ezek a játékok kialakítják a csoportban az együttműködést és a személyes kapcsolatokat. Nyelvalapozó rendszerünknek egyik alapvető módszere az, hogy a kéz-játékot alkalmazzuk tartalmi, érzelmi és fizikai bevezetőként a teljes test bevonását igénylő gyakorlatokhoz és játékokhoz. A kéz mozgása leköti a gyerekeket, miközben a játék kerettörténetét együtt mondjuk és kántáljuk. Ezek a kéz-játékok lendületet visznek a csoportba azzal, hogy gyorsan feloldják a gyerekekben a gátlásokat, miközben összpontosítják figyelmüket és energiájukat.

Játékok teljes testre kiterjedő mozgással

A kéz mozgásáról átlendítik a figyelmet és energiát a teljes testi és személyes részvételre. Ez a teljes részvétel önbizalmat igényel, és uralmat a test mozgása és a hangképzés fölött. Mialatt mindenki együtt mozog, és mondja a játék szövegét, az intim csoportlétkörben a közös teljesítmény öröme feloldja a nyelvi korlátokat. A hagyományos közösségi és dráma-játékok metaforikus üzeneteket hordoznak, amelyek segítenek a gyerekeknek megérteni önmagukat és másokhoz fűződő kapcsolataikat.

Dalok és mondókák

A dalok és gyermekversek a nyelvtanulás leghatékonyabb eszközei. Ezek a nyelv kulturális hagyatékát őrzik, és a szavaknak dallammal és ritmussal való társításán keresztül serkentik és összehangolt működésbe hozzák az agy különböző területeit. Könyvünkben a dalokat és mondókákat sokféle tevékenységen keresztül értelmezzük, pl. mesemondás, mím, rajzolás, kézimunka, tárgyak animációja és teljes fizikai mozgás, amelyek a gyerekek közötti kapcsolódásokat és a munkában való tudati és érzelmi jelenlétet segítik elő.

Légzés és jóga

Ezek a gyakorlatok fejlesztik az egészséges légzést, a ritmus- és egyensúlyérzékletet, a belső látást, a fizikai tudatot és jó közérzetet. Mindezek jótékonyan hatnak személyiségünk és kommunikációnk fejlődésére. A könyvünkben szereplő két jógyakorlat példázza, hogyan alkalmazhatunk ilyen gyakorlatokat munkánkban a csoport és az egyén energiájának növelésére és összpontosítására. Gyakorlatunkban a jóga-könyvben található instrukciókat alkalmazzuk a mozgást és a fizikai érzést leíró, ritmikusan ismételt szavakra. Ezek közös szövegmondással és párban végzett gyakorlással fejlesztik a fizikai és verbális kifejezőkészséget (pl. az intonációt), és növelik a gyerekek közötti érzékenységet, empátiát és intimtást. Minthogy a jóga és légzőgyakorlatok igazi értelme a befelé figyelés, a szöveges bevezető után csendes gyakorlással folytatjuk őket. Ilyenkor a pároknak alkalmuk van arra, hogy egymás felé forduljanak, és nyugodt, de élénk, ítélkezőstől mentes figyelemmel átéljük, mit jelent szabadon megnyilvánulni, illetve ezt a másiktól elfogadni.

Relaxáció, képzelet-játék

A teljes testre kiterjedő játékok abban segítenek a gyerekeknek, hogy fejlesszék szavakon és mozgáson keresztüli kifejezőképességüket. A relaxációs és képzelet-játékok tovább bővítik ezt a készséget a test belső érzékelésének és az elme ellazult összpontosításának fejlesztésével. Ezek a gyakorlatok a belső nyugalom, világosság és a képzelet végtelen szabadságának élményét adják a gyerekeknek. A relaxációs gyakorlatok egy része rendkívül

alkalmas pár perces kikapcsolódásra: megnyugtató hatású, és egyben energiával tölt el. Mások egy-egy óra vagy gyakorlatsor végén alkalmazhatók, és a gyakorlatból merített élmények vagy az egész tanulási folyamat belső áttekintését segítik. Néha ezeket a belső utazásokat a gyerekek a csoport körében megosztják egymással. Élményüket igazán akkor építik be magukba, amikor látják, mennyire egyéni és mégis milyen harmonikusan összecsendő, amit átéltek. Ezek a gyakorlatok harmóniát és nyugalmat hoznak a csoport dinamikájába.

WALKER ZSUZSA

Kisiskolások itthon és Angliában Hogyan látja a szülő

Ott négyéves korban kezdik. Én is szörnyülködtem, mikor megtudtam. Ráadásul augusztus végén született kislányom még évhalasztásra sem volt jogosult, s így mint az osztály legkisebbjének, rengeteg olyan feladattal kellett megküzdnie, amiben a többiek már rutinosak voltak (kabát-cipzár beakasztása, cipő befűzése, ruha gombolása stb.). Szerencsére, gondoltam, a 12 fős osztályban lesz ideje a tanító nének odafigyelni. De a gyerek nem nagyon kapott segítséget. Az nem járja ott. Küzdjön csak meg a problémával, ne várjon mindig másra, tanulja meg magától!

Mielőtt az alacsony létszámon bárki is csodálkozna, hadd jegyezzem meg, hogy közönséges állami iskoláról van szó, sok gyerekkel, nagy létszámú osztályokkal, viszont már az első évben az a cél, hogy az óvodából jövők (már aki volt olyan szerencsés, és bejutott a megye 4 óvodájának valamelyikébe) kis csoportokban kezdjenek. Ha sok a kezdő, úgy ideiglenesen is szerződtetnek tanítót (van elég munkanélküli tanár), hogy a létszám alacsony legyen.

Hogyan oldják meg? Ott sincs több osztályhelyiség, mint itt, sőt! Hírhedtek az angol iskolák olcsó anyagból gyorsan elkészített fakunyhós tantermei, amelyek a főépület mellett összevissza helyezkednek el. Viszont elfogadott az osztatlan iskola, amit mi már csak hírből ismerünk nagyapáink idejéből, miszerint egy osztályban két, három évfolyam tanul egy tanártól. Tanul? Ebben először én is kételkedtem. Hogyan? Ellentétben a mi megkötött, szigorú tantervünkkel, az angoloknál csak irányelveket adnak, és meghatározzák a minimumot, amit a gyerekeknek produkálni kell a három szemeszter alatt (a tanítás július végéig tart, de minden szemeszter alatt van egy-egy hét vakáció, majd 2-2 hét a szemeszterek között).

Az előírt minimumot tesztekkel, írásos vizsga formájában ellenőrzik megyei tesztlappal évente kétszer, de ennek eredményét még a szülővel sem közlik. Sem szóbeli „felelet”, sem osztályozás, sem évismétlési rendszer nincs, de ez nem jelenti azt, hogy a gyereket sose kérdezik. Csak arról van szó, hogy az átvett témát kötetlen módon sajátítják el, minden belső stressz és szereplési lámpaláz nélkül. Megerősítést is kapnak, de mindig konstruktív módon, egyaránt kerülve a korai kudarcézés kialakulását a gyengébbeknél, illetve a stréberséget az okosaknál. Nincs, ami elrettentse, vagy éppen ösztönözze a gyereket, és mégis, ennek ellenére megtanulják, amit kell. Igaz, nem annyit, mint itthoni túlterhelt gyerme-

keink! Nem fektetnek hangsúlyt semmiféle lexikális tudás-gyarapításra (de kezdettől tanulnak könyvtárat és lexikont használni!), kívülről se kell semmit bevágni a 12-es szorzótáblán kívül (de évente kétszer-háromszor minden osztály bemutat egy rövid színdarabot, mesét a többinek a reggeli "assembly"; összgyülekezet alkalmából).

Hagyományos nyelvtanóra sincs, a hibátlan helyesírást a társadalom is csak nyelvésztől, írótól várja el az angol nyelv bonyolult írásmódja és kiejtése közötti különbség miatt. Van ellenben teljesen leegyszerűsített fizika és kémia a legalsóbb fokon is, kísérletek formájában. Van történelem, amit a gyerekek "project" formában dolgoznak fel; nem lineárisan, hanem úgy, hogy a tanár kiválaszt egy-egy kort, és minden más tárgyat is ebbe kapcsolnak be. Lehet, hogy az évszámokat nem fogja kenni-vágni a gyerek, de helyette kap egy korba való beleérzést, belelátást, aminek célja a gyermek teljes-látókörü fejlődése. Mert Angliában sem lehet az óra unalmas rutinmunka. Kevésbé kötött a tanár is; akár a szabadban, vagy a múzeumban is tarthat órát, aminek meghatározott ideje sincs, mindig addig tart, míg a gyerekek többsége le van kötve, bírja figyelemmel. Nincs két egyforma nap.

Magyarországon az iskolában nyolcéves kislányom számára az első probléma az egésznapos padbanülés volt. Meg sem tudta érteni, hogy miért nem illő kényelembe tenni magát, és törökülésben ülni, ha elfáradt. Sem azt, hogy miért kell betűit vonalak közé beszorítania, sem azt, hogy miért nem hegyezheti a ceruzáját óra alatt, ha annak éppen kitört a hegye. (Angliában akkor szóltak volna rá, ha nem intézkedik azonnal önállóan!) Azt meg végképp nem értette, hogy miért kell az egész osztálynak vezényszóra kórusban verset mondani, amikor a vers az egy lírai dolog... Annál már okosabb és függetlenebb jellem, hogy azt válaszoljam: azért, mert ezt itt így szokták.

Igen, én is így szoktam meg gyerekkoromban. De miért így??

Nem akarom az angolszász iskolamódszereket feltétel nélkül dicsőíteni a miénkkel szemben. Pedagógus lévén látom, és magam is tapasztaltam, hogy mennyivel több időt kell egy magyar pedagógusnak olyanfajta munkával eltöltenie, ami nem saját kreativitását szolgálja, hanem — ha az angol kollégákéval összehasonlítjuk — csak „robot”. De valóban szükség van erre? Hála a munkafüzeteknek és a tesztlapoknak, talán már itt se kell anynyi füzetet javítani, mint régen. És Anglián kívül is vannak fejlett országok, ahol ezt egyáltalán nem csinálják. Nekik sokkal fontosabb, hogy a gyereket gondolkodni,